

kneza Branimira zabilježeno četiri puta u formuli datacije i jednom u formuli donatora (str. 64). Od Branimirovih natpisa koji su pronađeni na ostacima visokokvalitetnog crkvenog namještaja (Muć, Nin, Šopot, Ždrapanj i Otres) poseban je onaj iz Muća Gornjeg koji se ističe visokom razinom latinskoga jezika i pleterne ornamentike te, napose, datiranjem 888. godine po kršćanskoj eri, čime je još jednom potvrđeno da je Branimirova Hrvatska bila „svjesno otvorena najnovijim kulturnim strujanjima s franačkog Zapada“ (str. 68).

Materijalna kultura Hrvata u Branimirovo doba – reprezentativni primjerci nakita posljednje je poglavlje knjige. Potječe uglavnom iz grobnih nalaza. Nekropola je, kako kaže Vladimir Sokol, „najvažniji izvor za proučavanje najstarije tvarne kulture Hrvata“ čiji bogati sadržaj „dobro oslikava ljude toga doba, njihov socijalni status, estetiku koju su nosili usporedno s vladajućim modnim trendovima, ali i razinu duhovnosti izraženu kroz složene poganske običaje“ (str. 75). Prihvativši kršćanstvo sredinom 9. stoljeća, Hrvati su promijenili pogrebni obred; napustili su polaganje hrane u grob i prilaganje dragih predmeta iz pokojnikova života i onih potrebnih za put u onostrani svijet. Od tada se u Hrvata ljudi pokapaju samo u odjeći s uobičajenim svakodnevnim nakitom: s prstenjem i naušnicama u žena te s ostrugama (bez oružja) u muškaraca. Upravo je izrada spomenutog nakita i ukrasa dostigla značajnu kvalitetu u Branimirovo doba.

Autor podastire modele nakita, napose naušnica od kojih većina predstavlja samosvojan kulturni izraz, unikate bez europskih paralela (str. 76-92). Uz to, starohrvatske četvero-jagodne filigranske naušnice, kako naglašava autor, stvaraju poseban matematički modul koji je drukčije postavljen od srednjoeuropskog staromoravskog modula i balkanskog starobugarskog modula. Slično je i s prstenjem s tzv. „štitastim“ proširenjem na gornjem dijelu i s ispupčenim „okom“ (str. 94-95).

Kao vrlo rijedak, ali značajan ukras muške odjeće navode se konjaničke ostruge. One su dio bojne opreme ali i oznaka hijerarhijskog ranga. U Hrvatskoj je pronađen jedan od najvećih fundusa karolinških ostruga u Europi. Biskupija kod Knina čuvala je najreprezentativnije primjerke ostruga ne samo karolinške nego i hrvatske provenijencije. Zanimljivo je da su neki arheolozi pretpostavili da su jedne na kojima se nalazi križ osobno pripadale knezu Branimiru (slika na str. 97).

Knjiga je popraćena svim poznatim izvorima i literaturom o Branimiru, Branimirovu dobu i hrvatskom ranom srednjovjekovlju. Na kraju se nalazi i kratka biografija dvoje autora. Knjiga *Hrvatska i Nin u doba kneza Branimira* jest svjedočanstvo kako vlastite samosvijesti tako i kulturnoga i duhovnoga upisa hrvatskoga naroda u europsku povijest.

Ivan BOTICA

Podravina

Podravina časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. IV, br. 8,
Koprivnica prosinac 2005, str. 1-204.

U nakladništvu izdavačke kuće „Meridijani“ objavljen je 8. broj „Podravine“, časopisa koji svojim multidisciplinarnim pristupom daje veliki doprinos što cjelovitijem poznavanju

podravske regije, ali i poticaj daljnjim znanstvenim istraživanjima i afirmaciji navedenog prostora. Izlazi dva puta godišnje, a referira se u sljedećim sekundarnim časopisima: „*Abstracts Journal*“, *All – russian institute of scientific and technical information* (Moscow), „*Historical abstracts*“, *ABC CLIO Library*, (Santa Barbara, California, USA) i „*Elsevir*“, *Bibliographic databases* (Amsterdam-Norwich). U ovom broju objavljena su tri izvorna znanstvena rada, jedan stručni, četiri pregledna rada te brojni prikazi novih knjiga i časopisa koji korespondiraju s navedenim prostorom. Radovi sadržavaju sažetke na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku.

U preglednom radu „*Podravsko višegraničje – pristupi, ciljevi i metode istraživanja*“ (str. 7-31) **Mira Kolar-Dimitrijević** i **Hrvoje Petrić** sustavno promišljaju istraživanje Podravskog višegraničja koje bi prostorno obuhvaćalo, prvenstveno, srednji tok rijeke Drave, ali i široko zamišljene prostore s njene lijeve i desne obale. Tijekom ranog novog vijeka taj se prostor može smatrati sjevernim dijelom Triplex Confiniuma ili Tromeđe habsburških, osmanskih i mletačkih krajišta čija znanstvena valorizacija, zbog svoje strukturalne složenosti, zahtijeva: permanentni diskurs između mikro- i makrohistorije, primjenu metoda komparativne historije te pokretanje čitavog spektra interdisciplinarnih istraživanja. Rad je u cijelosti preveden na engleski jezik.

„*Proturreformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*“ (str. 33-46) pregledni je rad **Daniela Patafte** u kojem autor, na temelju objavljene literature, analizira proturreformacijsko djelovanje Katoličke crkve, pokrenuto na Tridentskom koncilu (1545-1563), refleksije na prostor Banske Hrvatske s posebnim naglaskom na problematiku rekatolicizacije njenog sjeverozapadnog dijela, uključujući i Međimurje koje se tada nalazilo u sastavu ugarske Zaladske županije.

Pregledni rad **Nataše Kolar** „*Vojska na Ptuju od 16. stoljetja do 1918*“ (str. 47-58) prati gradnju i transformaciju ptujske utvrde od obrambene uloge u protuturskim ratovima u 16. i 17. stoljeću, preko vojnog poligona za potrebe unutarjoaustrijske i hrvatske vojske u 18. stoljeću do opskrbne vojne postaje na potezu Ugarska – sjeverna Italija i obrnuto u vrijeme revolucionarnih gibanja 1848/1849. godine. Od sredine 19. stoljeća u Ptuju se nalazio IV. inženjerski bataljun koji je, osim vojnih, obavljao i interventne zadaće u slučaju elementarnih nepogoda, kao npr. pomoć u sanaciji posljedica katastrofalnog potresa u Zagrebu 1880. godine.

Vladimir Šadek u preglednom radu „*Prilozi za povijest kotara Đurđevac u vrijeme šestosiječanjske diktature (od 1929. do 1934.)*“ (str. 59-81) daje vrijedan doprinos rekonstrukciji svakodnevnog života na području kotara Đurđevac u razdoblju šestosiječanjske diktature (1929-1934). Rad je temeljen na Izvještajima o stanju javne uprave Predstojništva kotarske policije u Đurđevcu banu Savske banovine o aktivnostima političara bivših opozicijskih stranaka, svećenika, pripadnika ustaškog pokreta u logoru Janka - puszta kod Nagykanizse u Mađarskoj te o raspoloženju među narodom.

U izvornom znanstvenom radu „*Nepoznati aspekti nacionalsocijalizma: prinudni robovski radnici i radnice iz podravskog prostora*“ (str. 85-105) **Anna Maria Grünfelder** iznosi problematiku vezanu uz prisilnu deportaciju radne snage iz Nezavisne Države Hrvatske i područja pod mađarskom okupacijom (Bačka, Baranja, Prekomurje i Međimurje) na prostor Trećeg Reicha u razdoblju od 1941. do 1945. godine koju nastoji sagledati s pravnog, političkog, ideološkog, rasnog i vojnog aspekta. Zbog nepostojanja i nesređenosti arhivske građe, autorica se u velikoj mjeri morala oslanjati na svjedočanstva preživjelih. Rad predstavlja veliki doprinos hrvatskoj historiografiji koja navedenu problematiku nije sustavnije istraživala.

„Regionalni razvojni problemi Podravja“ (str. 107-120) znanstveni je rad **Lučke Lorber** u kojem autorica, na temelju analize „Regionalog razvojnog programa za Podravje“ (prednosti, slabosti, mogućnosti i negativni trendovi), definira smjernice regionalnog razvoja navedenog prostora u cilju postizanja gospodarske konkurentnosti na tržištu Europske Unije.

Pokušaj izrade numizmatičke topografije Podravine za razdoblje antike, srednjeg i novog vijeka tema je izvornog znanstvenog rada „Nacrt numizmatičke topografije Podravine“ (str. 121-146) **Zdenke Dukat** i **Ivana Mirnika**. Rezultati dugotrajnog numizmatičkog istraživanja sumirani su u katalogu čija je katalogizacija rađena prema relevantnim standardnim katalozima, a svaki pojedini primjerak novca obrađen je pomoću računalnog programa NUMIZ koji poštuje sve kronološke, topografske i dr. parametre. To je dio međunarodnog projekta *Fundmünzen der römischen Zeit in Kroatien* koji je dobio potporu u ministarstvu za znanost Republike Hrvatske i pokroviteljstvo *Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Arbeitsstelle: Fundmünzen der Antike (FMRD/SFMA)*, Frankfurt am Main, SR Njemačka.

„O katoličkoj obnovi i obrazovanju na prostorima Senjske, Modruške i Zagrebačke biskupije u 17. stoljeću“ (str. 147-166) izvorni je znanstveni rad **Hrvoja Petrića** u kojem autor, na temelju arhivske građe i objavljene povijesne literature, iznosi problematiku vezanu uz proces katoličke obnove u duhu reformnih tridentskih zaključaka na prostorima Senjske, Modruške i Zagrebačke biskupije u 17. stoljeću. Kao najvrjedniju baštinu katoličke obnove, autor ističe obrazovanje, tj. osnivanje župnih pučkih i srednjih škola radi širenja katoličkog katekizma među pukom te obrazovanja svećenika. Od crkvenih redova, nositelja katoličke obnove, najviše prostora posvećeno je isusovcima, dok je uloga ostalih (franjevci, pavlini, dominikanci i kapucini) samo naznačena.

Dragutin Feletar u stručnom radu „Razlike u razvijenosti regija u Hrvatskoj – s posebnim osvrtom na Koprivničko-križevačku županiju“ (str. 167-178) upozorava na neravnomjerni regionalni razvoj Hrvatske u kojem dominiraju dvije razvojne tendencije: monocentizam Zagreba i njegove gravitacijske zone te izdvajanje dviju razvojnih osovina – Zapadne (Međimurje – Zagreb – Rijeka – Pula) i obalne crte Jadranskog mora (Umag – Cavtat). U kontekstu tih procesa autor analizira položaj Koprivničko-križevačke županije koja se nalazi u gornjem dijelu tablice prema razvijenosti hrvatskih županija.

Rubrika *Prikazi novih knjiga i časopisa* (str. 179-199) donosi: „Prikaz pisanja časopisa Tkalić (Godišnjaka Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije) o Podravini (1997.-2004.)“; „Život uz Dravu nekad i danas. Katalog izložbe u Gradskom muzeju u Varaždinu 19. studenog 2004. – 28. veljače 2005. (ur. Antica Bregović). Varaždin, 2004., str. 1-106; „Židovi u Koprivnici“, Katalog izložbe, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2005.“; „Hrvatsko zagorje, časopis za kulturu Krapinsko-zagorske županije, Kajakaviana, Donja Stubica (god. X, br. 1-2, Krapina 2004., str. 267; god. X, br. 3-4, Krapina 2004., str. 221)“; „Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 22, Zagreb, 2004., 315 str.“; „Dr. Mirela Slukan Altić, Povijesni atlas gradova, III. svezak, Koprivnica, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Muzej grada Koprivnice“; „Petar Feletar, Istočno Međimurje. Historijsko-geografski razvoj općina Sveta Marija, Donji Vidovec, Kotoriba i Donja Dubrava, Meridijani, Bibliotheca Geographia Croatica, knjiga 26, Samobor 2005., 130 str. “Boris Golec, Ormož v soletjih mestne avtonomije. Posesna, demografska, gospodarska, socialna, etična in jezkoslovna podba mesta ob Dravi 1331-1849, Založba ZRC SAZU i Mestni arhiv Ptuj, Ljubljana“;

Sašo Radanovič, Podravje, Založba Kapital, Maribor 2004., 261 str.“; „Hrvoje Petrić: Koprivnica u 17. stoljeću, Okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu, Izdavačka kuća Meridijani, Samobor 2005., 346 str.“ Broj je zaključen „Uputama suradnicima“ (str. 201-202).

Ivančica JEŽ

Kultura sjećanja

Todor Kuljić (2006), *Kultura sećanja*, Beograd: Čigoja štampa, 355 str.

Knjiga *Kultura sećanja* pokušaj je prikaza tendencija suvremene historiografije, koja se sve više okreće istraživanju kolektivnog pamćenja i njegove uloge u stvaranju identiteta. S obzirom da je današnje vrijeme svojevrsno doba identiteta, a koji nužno ovise o bilo realnoj, bilo fiktivnoj ukorijenjenosti u povijesti, nimalo ne čudi pojava neke vrste konfrontacije između etablirane povijesti i pamćenja raznih skupina. Upravo je centralni problem kojim se bavi ova knjiga odnos povijesne znanosti i pamćenja. Nastala kao sinteza novog teksta i ranije objavljenih tekstova, knjiga je podijeljena u tri velike cjeline koje su ispunjene brojnim podnaslovima.

Uvodni dio (str. 15-50), koji je u odnosu na ostala dva dijela dosta kraći, bavi se poviješću kulture sjećanja, kronološki tijekom svih povijesnih perioda.

Drugi dio (str. 51-270) najopširniji je i proučava razne teorijske postavke kulture sjećanja, te iz toga izvedene konceptijske sukobe u povijesnoj znanosti. Autor je jasno ukazao na uzroke aktualnosti pamćenja, koje je uzročno-posljedično povezano s rušenjem hladnoratovske slike svijeta i prelaskom u postmodernu. To radikalno mijenjanje društvenog okruženja dovelo je do reaktulizacije teoretskih postavki Mauricea Halbwachsa, koji je naveden kao klasik i temelj kulture sjećanja, a čije djelo o toj temi je, iako nastalo dvadesetih godina prošlog stoljeća, svoj istinski vrhunac doživjelo tek krajem istog stoljeća u novonastalim okolnostima. Uz njega se neizostavno spominju i francuski povjesničar Pierre Nora, kao i njemački znanstvenici Jan i Aleida Assmann, koji su svojevrsni nastavljači Halbwachsove teorijske misli, iako svaki od njih sa svojim specifičnostima.

Kuljić usko povezuje Halbwachsovu društvenu teoriju pamćenja, kako ju je nazvao Jan Assmann, te konstruktivizam postmoderne, iako ne negira njegovu određenu idejnu neovisnost. Ukratko, Halbwachs je smatrao da sjećanje pojedinca nije samo sadržaj, već se sastoji od fragmenata, koji se u logičnu cjelinu konstruiraju posredstvom društvenog okruženja i službenih institucija. Jan i Aleida Assmann su, naslanjajući se na tu teoriju proučavali kulturno pamćenje, dok je Pierre Nora bio ponajviše zaokupljen simbolima pamćenja, poput spomenika, za što je u svojoj Francuskoj imao sasvim dovoljno materijala za istraživanje. Konstruktivizam je sa sobom nosio i rušenje vjere u konstantan progres povijesnog kretanja, tj. suprostavio se optimizmu racionalizma, istovremeno dovodeći u pitanje i sam smisao povijesne znanosti. Do toga je došlo zato što se odbacivalo tzv. velike teorije povijesnih kretanja, temeljene na logičnom povezivanju bitnijih događaja. Iza toga slijedila je sumnja u apsolutnu povijesnu istinu i mogućnost njezina otkrivanja,

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

38

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a bold, sans-serif font, followed by the word 'press' in a smaller, lowercase, sans-serif font. The 'FF' is stylized with a horizontal line through the middle of the letters.

ZAGREB 2006.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 38

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2006. godine

Naklada

400 primjeraka